

Samenvatting proefschrift J. van den Os:

“Mij komt de wraak toe. De betekenis en functie van Gods wraak in het Nieuwe Testament”

Veel Westerse lezers hebben in de loop van de geschiedenis moeite gehad met de notie van de wraak van God in de Bijbel. God associëren met geweld ligt gevoelig, vooral omdat God door Johannes gekarakteriseerd wordt als liefde (1 Joh. 4,8). Wat betekent Gods wraak en hoe functioneert deze wraak in de nieuwtestamentische geschriften? Deze vraag is de hoofdvraag van deze studie.

De Grieks-Romeinse context (hoofdstuk 1) en de oudtestamentische en vroegjoodse achtergrond (hoofdstuk 2) tonen grote gelijkenissen. Wraak was een vaak emotionele reactie op de aantasting van eer en reinheid, het negeren of verwerpen van een gave (χάρις). Het was een algemeen aanvaarde juridische handeling die door de οἶκος uitgevoerd moest worden. Het Oude Testament voegt daarbij toe dat de wraak God toekomt en dat het verbond een grote (maar niet exclusieve) rol speelt. De vroegjoodse literatuur ziet wraak soms ook als eschatologisch fenomeen.

Hoofdstuk 3 is een belangrijke tussenstap waarin geschetst wordt hoe het verschil tussen de antieke opvatting van wraak en de huidige Westerse opvatting is ontstaan. Aan de ene kant wordt wraak principieel beschouwd als een vorm van eigenrichting buiten de rechtsorde om. Aan de andere kant wordt bij bepaalde misdaden geroepen om wraak, terwijl het verlangen naar wraak tevens een sterke emotie is. Drie grote ontwikkelingen hebben in de geschiedenis gezorgd voor een ontwikkeling van het wraakbegrip: centralisering van de macht, secularisatie en de opkomst van mensenrechten.

Hoofdstuk 4 behandelt allereerst de wraakteksten in Lukas-Handelingen. In het evangelie van Lukas is een macrostructuur van reciprociteit te ontdekken. In Jezus' openingswoorden in Nazareth (Lk, 4,18-19) worden de woorden van Jesaja 61,2b over de wraak bewust weggelaten: de bediening van Jezus draait om de inauguratie van het jaar van Gods welbehagen. Een groot deel van Israël weigert zich echter te bekeren. Daarom wordt in het evangelie de val van Jeruzalem geprofeteerd als 'de dag van wraak' (Lk. 21,22): een antwoord op de weigering om zich tot God te bekeren. Lukas laat in zijn evangelie, maar meer in Handelingen zien dat Gods wraak ook historisch aanwijsbaar is. Verschillende individuen vallen onder zijn wraak. Paulus' geschriften worden in hoofdstuk 5 behandeld. Paulus gebruikt het motief van Gods wraak enerzijds als element in zijn paretische. Gods wraak is een middel tot aansporing: de gemeente moet niet uit de status van geroepene vallen in de handen van de wrekende God. Anderzijds gebruikt Paulus de wraak om de verdrukte gemeenteleden te troosten. God heeft oog voor hun lijden en Hij zal recht doen. De wraakteksten in Hebrëen en Openbaring vormen de inhoud van hoofdstuk 6. In Hebrëen staat de notie van Gods wraak ook in dienst van de paretische. De schrijver van de Hebrëenbrief maakt duidelijk wat afval betekent en veroorzaakt in Gods ogen: het schenden van de eer van Vader, Zoon en Geest en het verschrikkelijke oordeel van Gods wraak. In Openbaring draait het om troost voor verdrukte gemeenteleden. De roep van de martelaren bij het altaar om wraak (Op. 6,9-11) wordt beantwoord in de ontvouwing van het oordeel over de verdrukkers en satanische machten in de volgende hoofdstukken. Daarom kan en zal er in de hemel gejubeld worden over Gods wraak: er is recht gedaan, God is volkomen overwinnaar.

Gods wraak in het Nieuwe Testament kan als volgt gedefinieerd worden: de retributieve, eschatologische, juridische en soms emotionele reactie van God op hen die schade toebrengen aan Hem of zijn volk om uiteindelijk zijn eer en/of de eer en reinheid van zijn volk en de balans van het recht te herstellen. De wraak van God wordt op twee manieren in het Nieuwe Testament toegepast:

als waarschuwing voor lezers en hoorders om de weg van God te gaan en als troost voor de verdrukte gemeente.

Een constatering van deze studie is dat Gods wraak niet uit de Bijbel geschrapt, maar op waarde geschat dient te worden.

Beknopte CV

Arjan van den Os werd op 12 juni 1992 geboren in Harderwijk. Na zijn middelbare schooltijd op het Van Lodensteincollege (2004-2010) studeerde hij Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam (2010-2011) en Theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn (2011-2017). Hij studeerde cum laude af in zijn major Nieuwe Testament met een onderzoek naar de betekenis van wraak in het Nieuwe Testament, toegespitst op ἐκδίκησιν (ekdikein). Van 2018 tot 2022 was hij als gemeentepredikant (deeltijd) verbonden aan de Christelijke Gereformeerde Kerk van Spijkenisse. Naast zijn promotiewerk aan de TUA (0,5 fte), waarmee hij in 2018 startte, is hij per 1 juli 2022 als universitair docent Nieuwe Testament aangesteld aan deze universiteit.